

UCHWAŁA

Dnia 10 października 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Zbigniew Kwaśniewski

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z powództwa Grupy [...] sp. z o.o. w W.
przeciwko K. R.
o zapłatę,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 10 października 2013 r.
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Apelacyjny
postanowieniem z dnia 29 maja 2013 r.,

"Czy postanowienie Sądu I instancji rozpoznające skargę na
orzeczenie referendarza sądowego na podstawie art. 398²³ k.p.c.
podlega dyspozycji art. 380 w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. jako
orzeczenie, od którego nie przysługiwało zażalenie?"

podjął uchwałę:

Postanowienie wydane w wyniku rozpoznania skargi na orzeczenie referendarza sądowego nie podlega rozpoznaniu na podstawie art. 380 w związku z art. 397 § 2 k.p.c.

Uzasadnienie

Składając apelację od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 11 maja 2012 r., pozwany K. R. wniósł także o zwolnienie go od kosztów sądowych. Postanowieniem z dnia 21 września 2012 r. referendarz sądowy w Sądzie Okręgowym w W. wniosek ten oddalił.

Pozwany wniósł skargę na wymienione orzeczenie referendarza, domagając się zwolnienia od kosztów, jednak Sąd Okręgowy – postanowieniem z dnia 7 listopada 2012 r. – utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie, a następnie, wobec nieuiszczenia stosownej opłaty, postanowieniem z dnia 12 grudnia 2012 r., odrzucił apelację pozwanego.

W zażaleniu na to postanowienie pozwany wniósł m.in. o poddanie kontroli postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 7 listopada 2012 r., utrzymując, że nie jest w stanie uiścić należnej opłaty od apelacji.

Rozpoznając to zażalenie, Sąd Apelacyjny powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 380 k.p.c., sąd drugiej instancji – na wniosek strony – rozpoznaje, a ściślej, kontroluje w ramach nadzoru instancyjnego, także te postanowienia sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na wynik sprawy. Chodzi tu o specjalny środek prawny (procesowy), mieszczący się w systemie środków zaskarżenia, ale pozostający poza strukturą klasycznych środków odwoławczych, umożliwiający dokonanie przez sąd drugiej instancji oceny tych orzeczeń sądu pierwszej instancji, od których nie przysługuje zażalenie, ale które wpłynęły na wynik sprawy. Nie ulega wątpliwości, że środek ten stanowi swoiste *complementum* zażalenia; pozwala na rozszerzenie kontroli instancyjnej na postanowienia niezaskarżalne, a jednocześnie przyspiesza i usprawnia postępowanie, gdyż kontrola ta zostaje przesunięta do czasu rozpoznania apelacji, nie powodując przez to przerwy w postępowaniu głównym wywoływanej zazwyczaj koniecznością rozpoznania zażalenia.

Z art. 380 k.p.c., odczytywanego łącznie z art. 397 § 2 k.p.c., w sposób oczywisty wynika, że dotyczy on niezaskarżalnych postanowień wydanych przez sąd pierwszej instancji, a kontrola, którą przewiduje, dokonywana jest przez sąd drugiej instancji, rozpoznający apelację lub zażalenie. Wprawdzie judykatura dopuszcza także stosowanie tego przepisu do postępowania zażaleniowego toczącego się przed Sądem Najwyższym (np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2001 r., I CZ 165/01, OSNC 2002, nr 7–8, poz. 102, z dnia 5 stycznia 2007 r., III UZ 12/06, OSNP 2007, nr 3–4, poz. 50, z dnia 6 maja 2009 r., II CZ 24/09, „Palestra” 2009, nr 9–10, s. 260, z dnia 15 czerwca 2011 r., V CZ 25/11, „Izba Cywilna” 2012, nr 5, s. 43 i z dnia 15 grudnia 2011 r., II CZ 97/11, „Izba Cywilna” 2012, nr 11, s. 42), a więc rozciąga jego hipotezę na kontrolę postanowień sądu drugiej instancji, jednak należy przyjąć, że chodzi tu o wypadek wyjątkowy, dopuszczony przez art. 394 § 3 w związku z art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.

Należy także przyjąć, że jakkolwiek w art. 380 k.p.c. jest mowa o postanowieniach, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, to jednak pod określeniem „zażalenie” trzeba rozumieć – odwołując się do dyrektyw wykładni celowościowej – także inne, kontrolne środki prawne dopuszczalne w toku instancji, do których należy m.in. skarga na orzeczenie referendarza; jej rozpoznanie przez sąd pierwszej instancji, podniesiony jednak na mocy art. 398²³ § 2 k.p.c. do procesowej roli sądu drugiej instancji, wzmacnia tezę, że skardze można w tym wypadku przypisać jurysdykcyjną funkcję zażalenia. W tej sytuacji, skoro kontrola instancyjna prowadzona jest w drodze innego środka prawnego niż zażalenie, odpada *ratio* stosowania art. 380 k.p.c. przez sąd wyższego rzędu do postanowienia wydanego w wyniku rozpoznania skargi. Zajęcie przeciwnego stanowiska, naruszałoby – przez wprowadzenia dodatkowego szczebla kontroli instancyjnej – racjonalność systemu środków zaskarżenia, opartego na standardzie dwuinstancyjności. Innymi słowy, cel unormowania zawartego w art. 380 k.p.c., polegający na umożliwieniu oceny prawidłowości niezaskarżalnego zażaleniem postanowienia przy rozpoznawaniu apelacji, jest w tym wypadku realizowany przez postanowienie sądu rozpoznającego skargę na orzeczenie referendarza, działającego jako sąd drugiej instancji.

Z tych względów, skoro również z treści normatywnej art. 380 k.p.c. da się wyprowadzić wniosek, że postanowienie sądu wydane na podstawie art. 398²³ § 1 k.p.c. nie jest postanowieniem sądu pierwszej instancji, o którym mowa w art. 380 w związku z art. 397 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.